

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԻՆՆԵՒՍԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՐՏԻ 1859

ԹԻԻ 592

ԶՄԻՌՆԻԱ, 6 ՄԱՐՏԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Լեւոնայի հասած լուրերը երբեմն յուսա-
գրական և երբեմն յուսահատական են ի մասին
տեղումների խաղաղութեան : Հաշտարար և
բարեկամական ջանքեր ազգու կերպիս ի դործ
կրթութիւն ինքզինի և իրաւօրոյ կառավարութեան
կողմանէ , որպէսզի , եթէ կարելի է , պատե-
րազմը հեռացնեն և անհետ ընեն , որ խիստ
մերձաւոր է ի մէջ Վաղարշի և Վաստիւի : Փա-
րիզի ինքզինի գեղարու լուր Վաղարշի , որ մտերիմ
յարաբերութիւններ ունի Վաղարշի կառավա-
րութեանը հետ և Վաղարշի կայսեր անձնական
բարեկամն է , նմանապէս մտերիմ կապակցութիւն
ներ ունի Վաստիւի կառավարութեան արտաքին
գործոց պաշտօնէայ Վաղարշի հետ , մոտեւոր
Լոնտոն կանչուեցաւ ինքզինի թագուհիէն , և
բարեկամական յատուկ պաշտօնի մը Վէննա
յուզարեցաւ : Կրտսի թէ լուր Վաղարշի պիտի
աշխատի համոզելու Վաստիւի կառավարութիւնը
որ հաճի եւրոպական խորհրդակցութեան մը
յանձնել իտալիոյ գործոց կարգադրութիւնը :
Վարձեալ կրտսի թէ պիտի ջանայ , մոտեւոր
պատերազմին ահագին վտանգները յառաջ դե-
նելով , բարեկամութեան համոզելու Վաստիւի դա-
նի՞նք որ ամեն կարելի ջնորհները և զինուորները
քնէ Վաղարշի պահանջանքը , որպէսզի յետ այ-
նորիկ եթէ գործեալ պատերազմ բացուելու
լըւայ , գտնէ յայնժամ բոլոր Վաղարշի հաս-
կութիւնը ստացած պիտի ըլլայ :

Եւս օրինակ են ինքզինի թագուհիները և կար-
ծիքը քաղաքական անձանց ի մասին մտնաւոր
առաքելութեան լուր Վաղարշի ի Վէննա : Սա-
կայի ստորդը և հաստատունը այն է որ , ինչպէս
Վաղարշի պաշտօնէաներն ալ բարեկամութիւն մէջ
ցուցնցին , լուր Վաղարշի խաղաղասէր և բարե-
կամական միջնորդութիւն մը ընելու գալիս է
Վաստիւի արքունիքը , ուսկից մինչև յայտօր
գարձած պիտի ըլլայ ի Փարիզ , քանզի խորհր-

դակցութեան անդամները ամսոյ 10ին , ըստ
նոր տուժարի , պիտի դուժարուին Վանուբեան
իշխանութեանը ինքզինի պաշտօնէ համար :

Իտալական խնդրոյն գլխաւոր դժուարութեան
մէջը որոշուեցաւ , Վաստիւի և Վաղարշի զորքերը
շուտով պիտի մեկնին Հռոմի վիճակներէն : Վ-
հաւաստի Փարիզի Սոյի՞նք լուրերոյ յօգուածը
ըստ այսմ մասին :

Վարձարարութիւն ինքզինի կարգինալը , ըստ
հրամանի որդաղան Վաղարշի , իմաց տուաւ Վաղ-
արշի և Վաստիւի վսեմափայլ գեղարուաց որ ի
Հռոմ , թէ Վաղարշի Սրբազնութիւնը իւր երախ-
տագիտութիւնը յայտնելով վսեմ օգնականու-
թեանն զոր մինչև ջայտօր մատուցին իրեն՝ վե-
հափառ կայսր Քաղարշի և օգոստոսիաւ կայսրն
Վաստիւի , հարկ կը համարի այսօր ծանուցանե-
լու անոնց , թէ յետ այսօրիկ իւր կառավարու-
թիւնը բաւական զօրութիւն ունենալով առ ի
հոգ տանել իւր ապահովութեանը վրայ , նմա-
նապէս առ ի հաստատուն պահել ղեկավարու-
թիւնը իւր վիճակաց մէջ , Վաղարշի Սրբազնութիւնը
կրտսի , կը յայտնէ թէ պատրաստ է մտանել ի
կարգադրութիւն յիշեալ երկու տէրութեանց
հետ , որպէսզի գաղղիացի և աւստրիացի զօրքը
որչափ որ կարելի է շուտով և ի միասին , ելնեն
Հռոմի երկիրներէն :

Հաստագործի կրկնութիւն թէ Հռոմի կառա-
վարութիւնը փոխանակ տեսութեանցի և գաղղիա-
ցի զօրք , հեռուեալից զօրք ունի մը վարձ-
քով բերել տալու պիտի պարտաւորի , սպա-
թէ ոչ , խռովութիւնը և ապստամբութիւնը
շատ չանցած տակնուկոյ պիտի ընէ Հռոմի վի-
ճակները , որոց բնակիչները ինչպէս ամեն մարդ
գիտէ , մեծ ատելութիւն և թշնամութիւն ու-
նին այժմեան կառավարութեան դէմ , որ եկե-
ղեցականներէ բաղկացեալ է :

Վաղարշի դահլիճը վտանգաւոր վիճակի մը մէջ
կը գտնուի ի մասին իւր գոյութեան : Լորտ
Տէրպին , որ այս դահլիճին նախագահն է , չըմա-

բերական նամակ մը գրեց իւր քաղաքական
բարեկամոյց որ ներկայ գտնուին և ուղարկու-
թիւն մատուցանեն բացառութեանց զոր միտք
ունի ընելու ի վերայ քաղաքական ընդհանուր
կողմութեանը , և միանգամայն պիտի ըսէ թէ ,
եթէ իւր կուսակիցներէն ազգու պաշտօնանու-
թիւն մը չընդունիր , պատրաստ է ուրիշ մը
ձեռքը յանձնելու կառավարութեան սանձը :
Կրտսի թէ կառավարութեան անդամաց մէջ
տարաձայնութիւն կայ , քանզի ներքին գործոց
տեսուչը և վաճառականութեան տեսուչը ար-
դէն իրենց հրաժարականը մատուցին : Լոնտոնի
Լլոյ օրագիրը կըսէ թէ , գաղթականութեանց
և պատերազմի տեսուչներն և ուրիշ քանի մը
պաշտօնէաներ ևս միտք ունին հրաժարելու :

Վաղարշի վիճակագրական մէջ պատերազմա-
կան եռանդը օրըստօրէ կը բարձրանայ , և կառա-
վարութիւնը , ըստ երեւմանց , հոգ կը տանի որ
այս եռանդը հաստատուն պահէ և պատերազմի
ձայնէն չվախնայ հաստատուութիւնը : Վաղարշի
գլխաւոր վաճառականաց և երեւելի արհեստա-
ւորաց մեծագոյն մասը խաղաղութեան հաստա-
տուն մնալուն կը փափագին ի բոլոր սրտէ . և
այս նպատակաւ , կայսեր աղերսագիր մը մատու-
ցանելու խորք եղած է , թէ պէտք է ի գործ
գրուիլ չմտնուեցաւ : Փարիզի Սոյի՞նք օրագրոյն
մէկ յօգուածէն , զոր մեր Վաղարշական թե՛ տե-
թեան վերջը կը հրատարակէ մը , կրտսի թէ ձայն
մը տարածուելու է թէ Վաղարշի ժողովուրդն և
կայսեր մէջ մեծ համակամութիւն մը չկայ ի մա-
սին պատերազմին , ըստորում յիշեալ օրագիրը
կը ջանայ համոզելու թէ տարաձայնութիւնը
խաղաղութեան հաստատուն մնալուն վնասակար է :

Հնդկաստանէն հասած լուրերը կը ծանուցա-
նեն թէ ապստամբութիւնը կատարելապէս զրա-
ւորուել է . և Վաղարշի կառավարութիւնը մեծ
գործունէութեամբ կաշխատի նոր բարեկարգու-
թիւններ հաստատելու յիշեալ լայնատարած
երկրին մէջ : Վաղարշի զօրաց մէկ մասը շուտով
պիտի վերադառնայ Հնդկաստանէն և Վրիշա-

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԿԱՐԳԻՐ ԿԵՆԱՅ

Վաղարշի Փարսիոյ և Ժամանակին, յորում էլ կայ :

Մեծն և փառաւորն ի դարս հայ մատենա-
գրութեան՝ զինգերորդն ասեմ զարեւոյ թարգ-
մանչացն մերոց , յիրաւի ուիլ Դար Հայաստան
աշխարհի կոչի : Վանդի ի ամա ծաղկեալ տեսա-
նեմը զարս մեծիմաստս՝ սիրով առ հայրենիս
ժառանգը , որպիսիք ամանք էին սուրբքն Սահակ
և Սեպուրի յոքնաթիւն աշակերտելովքն հան-
դերձ : Ողջա միջամախ լեալ ի յեղուլ զարեա-
զան տառս ի մերս բարբառ և կատարելագոր-
ծելով զնշանագիրսն Վանիէլեան յորջորջմամբ
առ նոսա ժամանեալս , ետուն ազգի մերում
միտքն զիննաբեր բանն աւետարանական անմի-
ջաբար ի կերակուր հոգեւոր դարձուցանել ան-
ձայց , իսկ միւսմիտքն զմայրենին մեր յաւերժա-
ցուցանել լեզու : Այս առանց իրաւանց արժա-

(Ա) Արժանապատիւ տէր Սրբազն Էմին գիտական անձը , որ
տեսուէ և Մոսկուայի Լազարեանց ճեմարանին , այս նկարագիրը
զգուշութեամբ շարագրած և հրատարակած է յոկիդն տետրա-
կին անուանեալ թուղթ Վաղարշի Փարսիոյ , Սեպուրի յոքնաթիւն
ստաւոս արեւելոյց՝ զոր ի լոյս ընծայեալ է ի Մոսկուա 1855ին :

Այս պատուական նկարագրին մէջ ուշադիր ընթերցողը հա-
մառութեւ պիտի տեսնէ հինգերորդ դարուն մէջ ապրող մեր հո-
գեւորականաց վիճակը , որոց մէկ մասը , զգաւորութեամբ , բո-
ւորովն զուրկ է եղել քրիստոնէական աւարտութիւններէ :

նի գտան սորա զանձն անուն ժառանգել
յաղգի մերում ի նախնի դարուց անտի սկսեալ
մինչև ի մերս ժամանակ . և եկեղեցին Հայոս
տանեաց ի շարս սրբոց դասելով զիստա՝ զի-
շատակ նոցա տունէ ընդ ամենայն եզերս աշխար-
հի , ուր ժողովուրդն մեր ի բարբառ հայերէն
զիւր զմաղթանա առ Սրտուած վերաւաքէ : Եւ
եկեղեցին և աղբն Հայոց այսու զորեղան և
եթ պարտիս իւր վճարէ մեծ և բազմապար-
արանցս այսոցիկ , որոց ի միւսոյ կողմանէ մար-
տիրոսական վիճակեցաւ վիճակ տառապանաց ,
վշտից , սրտաբեկութեան՝ ասացից և հաւածա-
նաց : Որոց ոչ շնորհեցաւ նոցա ի յաշտիւտ
բախտէն ըստ արժանեաց ի կեանս վայելել ի
հարաւորի մախանաց ժամանակին արանց , ընդ-
գէմ նոցա յարուցելոց , յիման հանձարմատ
և յոքնեղախտ արանց՝ զօգուա ժողովուրդեան և
ազգի ունողաց և եթ նպատակ , որք ի դերա-
գոյնն կէտ ակնապիշ լեալք՝ մոռացան բնաւին
զաշխարհայինն և զմարդկայինն . սապէս սուրբ
և անմոռաց յիշատակի արժանի թարգմանք մեր
առ ոչինչ գրեցին զանշորհակալու բարս ժամա-
նակեցաց ի բնանց , և զանձնս յոքնակեղսի-
րոյն հայրենեաց մատուցանելով՝ ոչ կասեցու-
ցին և ոչ առ վայր մի դեան և զգրիչ ի վար-
դապետելոյ զնշանքն կամ՝ յաւերժացուցանելոյ
վսեմ որ գալոց է աղբ զիշատակ արեւելոյն մե-
րոց սրբաբարձութեանց և զերեւանց ժամանա-

կին տառապանաց : Վանդի քաջ գիտէին սորա
զանտուա զեանն , եթէ մարդարէ յիւրում գա-
ւառի պատիւ ոչ ունի , և չիք նմա ակնկալու-
լինել երախտագիտութեան ժամանակեցաց :
Այս ընդվայրաբանութեն արտասանեցի Վաղարշի
տեսն . քանզի ոչ սակաւք արդարեւ ի թարգ-
մանչացն մերոց յառաջատես սաջօ բացահայեաց
լեալ արականագոյն տեսութեամբ հոգեւոյն տեսին
զոր լինելոցն էր և մարդարեացան մեղ մարգա-
րեութիւն անդառնալի , զորոյն ասեմ Սահա-
կայ և զանցելոյն զհարիւրամեկիւր արեւադը-
ծերունեոյն խորնոյ՝ մերոյ Սոյի՞նք նախատես
սեւոյն ուսածացելոյ : Հոյտկապ արքս նոյսոցիկ
թէ և նեղեալք և տաքնապետք էին տառաւել
քան զայժ յարանց ժամանակին . սակայն և ոչ
մին ի նոցանէ եւրոց զերեւան իւր կամ թոյլեւտ
անգամ ընթացից դրէ իւրոյ զարտին արտահա-
նել զմիջկու մն : Իբրեւ նահատուք՝ քաջայայտ
յօգուտ և ի սրբութիւն գործոց իւրեանց և
ձեռնարկութեանց , տարան տմենային մեծաւ
համբերութեամբ , Վաղարշ ի նոցանէ անուանք
ոչ հասին առ մեղ բայց ի սակաւեցն . քանզի
ոչ էին տարբէն վաթսուս աշակերտք Սահա-
կայ , զորոց խորնացին ճառէ . ասացէ որ գի-
տէն : Վան ուրեք ամանք ի նոցանէ ի չհան-
դուրեւելոյ ոգեւոյն իբրեւ մարդք յաւերժաւան
սրտին գրոյ տան՝ և այն մեծաւ խնայելով , ա-
ռաւել հանգամանաց ժամանակին առաքելով

նական զօրաց բանակը պիտի զօրացնէ՝ որուն ըստ ամենայն մասին պատրաստ գտնուելուն համար ամեն հարկաւոր միջոցները մեծ փութով 'ի գործ կը դրուին :

Միջոցները մեր Վաղարշական տեսութեանը մէջ :

«Վերջէն որ ամեն տեղ գիտնան թէ Գաղղիոյ քաղաքական ընթացքը երբեք պիտի չըլայ «նշ գրգռիչ և ոչ երկչոտ» : Նոյնինքն կայսրը հրապարակաւ զրոյցից այս խօսքը . զոր բոլոր Գաղղիան ընդհանուր ցնծով թեան աղաղակաւ ընդունեցաւ : Գաղղիան կայսրը հետ է բանախօսութիւն ընելու համար . եթէ կարելի է . և պատերազմելու համար . եթէ հարկաւոր է : Բոլոր Ներսիսայն այս բանը գիտէ . և Նաբոլէոն կայսրը այս բարոյական զօրութեան հաւատաւորութիւնը նոյնչափ օգտակար է վասն խողովոր թե որչափ որ կայսրը և աղբիւն մէջ տարածայնութեանը զինամակար պիտի ըլլար անոր (խաղաղութեան) հաստատուն ծնալուն :

«Մտորումն օրս դժուարութեանց կացութիւնը խիստ յստակ է . և երկդիմութիւն ու տարակուսութիւն չկրցանէր : Միջոցները այս կացութեան էութիւնը համառօտիւ :

«Իտալիոյ խնդիրը մը կայ . որ կը վերաբերի կրօնական և քաղաքական օգտից , գաղղիական ազդեցութեան և եւրոպական հաւասարակշռութեան :

«Միջոցները առայժմ քաղաքական տեսութեամբ յառաջ բերուած է 'ի վտանգից զոր կը ներկայացնէ , 'ի պատահեալ դիպաց և օգուտներէն զորս կը շփոթէ :

«Կայց փողը կրկնայնոյն խնդիրը յառաջ բերուելու դեպքական բանախօսութեան ճամբով (տիրութեան) , գործակցութեամբ ամեն տէրութեանց որ մասնակից են և օգուտ ունին խաղաղական խնդրոյն մէջ : Վատերտը ամենէն վերջին հետեւութիւնն է այս կացութեանը . և բարեբաղդաբար այս հետեւութիւնը այնքան հաւանական է :

«Ինչպէս անկան բանախօսութեան , ինչպէս նմանապէս մեր զօրաբանակին ետեւ , պիտի ըլլայ միշտ անյաղճելի կարծիքը հասարակութեան (օրինիւս բնական) : Եւրոպական տեսութեան և ազգին միաւորութիւնը և միտքն կարծիքը ամենէն ապահով միջոցն է խաղաղութիւնը հաստատուն պահելու» :

Գաղղիոյ կառավարութեան ներքին գործոց տեսուչ մօսիւ Տը Վանկը հետեւեալ շրջաբերական նամակը յուղարկեց այս օրերս Գաղղիոյ ու մեն նահանգաց կառավարչացը : Միջոցները միտքը , ինչպէս իւրաքանչիւր ու շաղիւր ընթերցողի մէջ :

«Գաղղիոյ տառապանքն քան թէ հայրենակցաց , որ և այս մեծ ժողովուրդն է սեպհական (մատուցեց եպիսկոպոսին միմեջ) 'ի ճառին միանձնաց , Վերթապահօրն բողոք 'ի Վատմութեան և Վաղարշայն նկարագիր չար և վատ արտոյնընդակամը հայեցողաց 'ի յառաջադիմութիւնն Վաղարշայն Վաղարշայն , չեն խախտու հիմունք , յորոց վերայ շինեմ զիմ կարծիքը : Կայց յայտնէ 'ի հաստատութեան բանիցս գայ և անձանթիւն այն մինչ յայտն Ժամանակի թուղթ Փարսպեցւոյն առ Վաղարշ տէրն Վաղարշայն , որ Ժամանակին շնորհեալ անկորուստ է մնացեալ և ըստ մեծ շրջացողանէ 'ի վերայ ներքին և եթէ մարթ լցեալ տեղ , առանին կենաց սրբոցն մերոց թարգմանչաց :

Միջոցները ազգաց մտտեւորութիւնը 'ի նախաւոր անտի միջոցն զգուցն են մանրամասն տեղեկութեամբ 'ի վերայ տնտեսից իւրեանց , տեղեկութեամբ , որք զառանձին և զառանին հանգամանաց ծառելով 'սկի յնդիման ցուցանեն մեզ զմարդկային կողմէնաց նոցա , հազորդս առնելով զընթերցողն ամենայն շարժութեանց կրկնաց և զգացմանց , Եւ այս իսկ է , որ անորոշեալ առնէ 'ի քիմս մեր զնկարարագիր վարուց հոգեւոր արանց մարդ ցուցանելով զնոստ օրպէս և մեքս եմք , 'ի ներքեց կրկնանկեալ , ծանօթս խնդութեան և թախմութեան , ծաղու և արտաւարաց , յուսոյ և վճատութեան :

ցող պիտի իմանայ , գաղղիացից հայրենասիրական և պատերազմաւոր զգացմանը արթնցընել և գրգռել է :

«Միջոցները կառավարիչ , կայսրը գահախօսութիւնը զոր ըրաւ օրէնսգիր ժողովոյն բացուելու օրը , հակասական մեկնութեանց ենթակայ եղած է : Միջոցները կը յուզեն և կը խռովեն հասարակաց միտքը . ուստի աշխատելու է այս վիտակար բանը արգելելու : Կայսրը քաղաքականութիւնը որչափ որ յստակ նոյնչափ և բարձր է : Միջոցները է , ըստ նոյնինքն , իրաւաց , արդարութեան և ազգային պատուոյն շուղին մէջ . և երբեք գրգռիչ պիտի չըլլայ . բայց այս քաղաքականութիւնը երկնոտ ևս պիտի չըլլայ , և պատրաստ է ինքնզինքն շուղութեան ամեն տեղ ուր որ իրաւացի և քաղաքակրթութեան վերաբերեալ գործ մը կայ յառաջ տանելու :

«Իտալի հարկ է , մեծարգոյ կառավարիչ , որ ձեր տեսչութեան ներքեւ կը տնտեսագիտութեան հրատարակեալ լրագրութիւնները իրենց հիմնունենալով այս վեհանախական խօսքերը , զուգահեռ ժողովուրդը , քանզի այսպէս է կայսրը միտքը թէ առանց օրինաւոր պատճառաց , պատերազմը անհնար է . բայց եթէ իւր պատուոյն հոգաւորութիւնը պատերազմ կը պահանջէ , կամ եթէ երեւան կը լինէ այն պատճառներէն մէկը որոց համար Գաղղիան , ամեն ժամանակ , մեծ համակրութիւն մը ցուցուց , յայնժամ կառավարութիւնը պատերազմին պիտի չփախչի . քանզի անտեսելու պատերազմը հարկաւորութիւն մըն է :

«Իտալի զուգահեռ և կրկնէ թէ կայսրը կամբք ինչ որոշում որ ընէ , պարտքն է ազգին 'որ անոր խոհեմութիւնը շատ անգամ փորձած է , հետեւ իւր անոր առանց տարակուսելու . քանզի յայտնի է թէ կայսրը ազգին պատիւը և զօրութիւնը մը քան աւելցուց :

«Միջոցները կայ որ զիսկաւորական պատերազմին վտանգէն աւելի մեծ է . և այս վտանգն է երբ կը տեսնեմք որ միտքերը կը հակին դեպ 'ի նիւթական օգուտները և կը մոռնան պատուոյն և հայրենասիրութեան աւանդութիւնները :

«Միջոցները մտքը 'որ ըլլայ լրագրաց հրատարակութիւնը : Եւ եթէ լրագրութիւնները կարող չեն հաւասարել բարձրութեան խօսքերուն զոր մօտ օրերս կայսրը խօսեցաւ Եւրոպոյ առջեւ , իրենց արժանաւորութիւնը կը պահանջէ որ չտկարացնեն նոյն խօսքերուն ազդեցութիւնը այնպիսի մեկնութիւններով , որոնք անձնասիրութիւն կամ երկչոտութիւն կը յայտնեն :

Միջոցները թարգմանութիւնը աղբիւրագրոյն զոր Յոնիական կղզեաց ազգային ժողովը յու-

Միջոցները ահա մարդ տեսնելով զնոստ , միութեամբ և մեք 'ի վերայ և 'ի տառապանք 'ի վերայ մեր հասեալս : Վաղարշայն փախս , զի զայս պիտի տեղեկութիւնս , ընդհանրապէս խօսելով , ոչ գտանեմք 'ի գործս մատենագրաց մերոց . և եթէ ուր ուրեք մարդկային կրկն բարեբաղդեպ լինի մեզ հանդիպել 'ի շարժան բանից նոցա 'որքանեւ խնդութեան ապաքէն լինի այն պատճառք : Օրք արգեօք 'ի յուղ մատենագրաց ազգիս գիտեմք զփախս 'ի մտաւոր տիրաց անտի մինչև զվերջին կէտ կենաց նորա : Օրք արգեօք ուսուցանէ մեզ 'իսկին զփորձապետին իւրոյ 'ի պատմութեան վարուց նորա . ըստ իսկ և ոչինչ : Վաղարշ 'ի պատմութեան մեզ զնոստ և զնոստեղ առնէ մեծ 'ի Եւրոպոյ , գաղղիոյ թե նորա զհասակ , զնորին բնաւորութիւն 'ի մանկութեան , զսիրտն ուսումնական նորին կրթութեան , միանգամայն ասացից , զայն ամենայն զոր ցանկալի էր մեզ ընթերցելու և ուստի նմանրել կարեաք , զնորք բարգաւաճեալ 'ի կատարելութիւն եհաւ լայնածաւալ իմաստութիւն հնարագիւտ և թափանցանց հանձնարող առնէ : Օրք գիտել պարտ է և զիւրաքանչիւրոց յաւանաւոր արանց զպարութեան մարդ : Եւ ահա 'ի ընդ գոնեայ մասամբ իւր 'ի զայս թերութիւն յառնէ 'ի ազարն Փարսպեցի և 'ի թղթի իւրում առ Վաղարշ Վաղարշայն , զոր 'ի վեր անդր յիշեցաք , զորեցէ մեզ յանապարտեալ 'ի բանս

զարկեց Միջոցները թագուհոյն :

«Գոտափառ տիկին ,

Յոնիական ժողովուրդը , որ հաստատուն պահեց միշտ իւր ազգայնութեան գիտակցութիւնը և կը ցանկայ միաւորուել ազատ Յունաստանի հետ , անհաճական յարգանք կը ներկայանայ այսօր առաջին հզօր գահին Չեր Վեհափառութեան առ 'ի գոնէ յոսո նորա զպաշտօնական յայտարարութիւնն այս ջերմեւանդ զգացման :

Միջոցները տառապանաց , որոց ենթակայ եղաւ Հելլենական ցեղը , յոնիական ժողովուրդը բան մը չկարողեցաւ իւր քաղաքակրթութեանն և անարատ պահեց իւր ազգայնութիւնը և իւր անկախութիւնը :

Յամին 1815 նոյեմբերին 15ին Փարիզի մէջ եղած գաղափարութիւնը , որուն ամենէն մասնակից չեղաւ յոնիական ժողովուրդը , և որուն զօրութեամբ Յոնիացիները անգղիական պաշտպանութեանը ներքեւ գրուեցան , յիշեալ գաղափարութիւնը , կը տեսնուի , ուրիշ դիտաւորութիւն մը չունեցու , բայց միայն հաստատուն պահելու այս փորձի տէրութիւնը , որուն ինքնիրեն ազատ և անկախ տէրութիւնը մը ըլլալը 'նոյն գաղափարութիւնը ընդունեցաւ և հրատարակեց :

Միջոցները կորոշեն զնպատակն պարտուց որ յանձնուեցաւ նոյն գաղափարութեամբ պաշտպան տէրութեանը , նմանապէս կը յայտնեն զքաղաքական յարաբերութիւնները որ առանց միտքի յառաջ գային 'ի մէջ Վեհին Վերթապահօր և պաշտպանեալ ժողովուրդն : Կայց Յունաստանի տէրութիւն մը կազմուելուն , այս յարաբերութեանց հաստատուելուն պատճառ անհետ ըլլալով , Յոնիացիները ինքնակամ յօժարութեամբ մեծ փափագ մը ունեցան միաւորուել քաղաքականապէս ազգին ազատ մասին հետ , որուն անհաճանքն կերպիւ էակից են նոյնութեամբ իրենց սերունդին , իրենց կրօնին , իրենց լեզուին , իրենց աւանդութեանցը և իրենց բազմութիւն զոհերով մին նոյն կոռույն մէջ :

Միջոցները որուն վաւերական կերպիւ հրատարակութիւնը արգիւրեցաւ յոնիական իններորդ ազգային ժողովոյն , և այն իղծը զոր մտաւորութեամբ ազգային ժողովը յայտնեց իւր նիստին մէջ որ 'ի 20 յունիսի 1857 , հետեւութիւնն էին այս անհաւանակելի փափագանաց : Եւրոպոյ կարգի բարձր գործակալ լորտը , զոր Չեր Վեհափառութիւնը մօտեւր հաճեցաւ յուղարկելու այս եօթը կղզիները , բացայայտ ազգայնացներ ունեցաւ այս փափագանաց ջերմեւանդութեանը և յոնիական ժողովութեան համակամ ընթիցը վրայ :

Միջոցները տառապանքեալ , յոնիական ժողովութեան երեսփոխանները իրենց պաշտօնա-

զոր ինչ եհաւ 'ի վերայ նորա հաւանքն 'ի Ժամանակին յարանց 'ի մարդկայնութեան Վաղարշայն : Միջոցները ժամանակի զայս ինչպիսեալ զամանէ , եթէ եկաց սա 'ի վերջ հինգերորդ և 'ի սկիզբն վեցերորդ դարու . էր մին յաշակերտաց սրբոց թարգմանչաց , գրեաց զպատմութիւն իւրոյ ժամանակին , և եթէ «Ճարտասան» զնա մականուանէին : Իսկ այժմ ինքնին տմարածեալ զգուցն իւր 'ի զնոստեղ փոշով երեսփոխան գաղափար , յունիական հիշեցողոյն զհատեալ օրտին իւրոյ զմեզ կուսն , որ 'ի խորոց շարժէ զերկամանս մեր : Միջոցները զկայ առջուք աստանօր սակաւիկ մի , և յետո գարծուցեալ գոյս 'ի յու շրջապէս զհանգամանս Ժամանակին , յորոց միջի եկաց 'ի ազար 'ի մասն կատարեալէս խելամուտ լինելոյ որոց 'ի թղթի սորա են բանք :

Միջոցները Վաղարշ այս օրպէս քաղաքական իսկ է որոց յուսումն հայ գաղափարութեան գեղերեցան , 'ի վերջ հինգերորդ և 'ի սկիզբն վեցերորդ դարու 'ի Ժամանակին , յորում բարձեալէր թագաւորութիւնն 'ի հարստութեանն Եւրոպականաց և հայրապետութիւն յաղգէ մեծին Վերթապահօր և իսկ տեղի իմաստուն Եւրոպականաց տնտեսական մարդկանք . իսկ զաթոռ սրբոյ իւստաւորչին ունէին երկիւնք ոմանք 'ի տանէ 'ի սորոց եկեալք : Յոյնք 'ի նախարարաց և յիշատանաց մերոց գեանտմած անկեալ 'ի զնոստեղ

նր, զորոնք լրագրաց միջոցաւ հասարակութեան առջև դնելէ ետեւ, պաշտօնական կերպիւ պիտի բողոքեմ (Մասին խմբագիր-տնօրէնին դէմ. և չեմ կարծեր որ անդատապարտ ելլէ այս դատէն ։

Ողջունիւ սիրոյ և մեծարանայ մնամ

Յօհաննէս Ս. Քոչարճեանօֆ ։

Արշալոյս նախընթաց թերթերուն մէջ հրատարակուած ծանուցումէն մեր յարգոյ ընթերցողները արգէն իմացած են զտպագրութիւնը փոքրիկ գրկուկի մը անուանեալ Արշալոյս արշալոյս ։ Այս գրկուկին հեղինակը՝ իւր աշխատասիրութեանը վերաբերեալ սահմաններէն դուրս ցատկելով, անոր 93երորդ երեսին մէջ կըսէ թէ՛ «Բրիտանոս զՎետրոս գլուխ առաքելոց կարգեաց» ։ Այս խօսքը՝ զոր նոյն գրկուկին հեղինակ գերմանիկեցի Սկրաիչ արեղայն անդուշտ պարմարեալք գրած է, և կոստանդնուպոլսոյ տղգային հոգեւորական ժողովը անդուշտ անդուշտ թրոմեալք թոյլ տուած է որ տպուի, այս խօսքը կըսեմք ծանր երեւցաւ աղգային ուղղափառ դատանութեանը նախանձաւոր բարեպաշտ անձանց ումանց ։ որոցմէ մէկը որ պատուաւոր անձ մըն է ի կոստանդնուպոլսոյ բնակեալ, յատուկ նամակաւ մը կըբողոքէ այս խօսքին դէմ, աղաչելով որ իւր նամակը, որ համառօտ ալ չէ, հրատարակեմք (Արշալոյս մէջ ։) Այս արգէն չհամարեցին նոյն նամակը հրատարակել. ի փոխարէն ամենայն փութացաւ յարգոյ նամակագրին սիրտը շահելու ապահովելով զինքը թէ՛ ոչ միայն գերմանիկեցի Սկրաիչ արեղայն մը խօսքը, այլև պատուաւոր երեւելի վարդապետի մը զրուցածը և գրածը անգամ, եթէ սուրբ Աւետարանին գրածին համաձայն չէ, ամենեւին արժանիք մը և վաւերականութիւն մը չկրնար ունենալ ։ հետեւեալ վախճանը բան մը չկայ թէ այսպիսի անգղաւորութեամբ գրուած անհիմն խօսքերը՝ չըլլայ թէ յետ ժամանակաց, իբրեւ զէնք մը գտնուին Հայաստանեայց կաթողիկոս ուղղափառ եկեղեցւոյ հակառակորդաց ձեռքը ։

Արդ յուսամք թէ յիշեալ մեր ազնիւ բարեկամը, նմանապէս ուրիշ բարեպաշտ անձինք որոց սիրտը նեղացեր էր յիշեալ անեղի խօսքին վրայ, կատարելապէս պիտի համոզուին այս մեր օրինաւոր գիտողութիւններէն ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 4 ՄԱՐՏԻ

Կառավարութիւնը ներքին զանազան բարեկարգութեանց վրայօք զբաղեալ է, որոց մէջ գլխաւորն է բարեկարգութիւնը առաջին տեղը բռնած է, և որուն վրայ Բարձրագոյն Ղրան ու շարքութիւնը մասնաւորապէս հաստատուել է ։

«Պատերազմի պաշտօնայ բարձրադաստիւ Ռիզա փաշան անցեալ ամսոյ 26ին Նիզդիոյ դեռ պանատունը դնաց յայցելութիւն վսեմափայլ սըր Հէնրի Լ. Պիլլէրին ։

«Նիզդիական վաճառականի շոգենաւով մը անցեալ շաբթու (Գէքսանդրիայէն հասան ի մայրաքաղաքս վեց եղբւնադործ անձինք, որոնք Ղէտուայի մէջ պատահած կոտորածին մասնակից եղած են ։ Ասոնց մէջ կըգտնուին գայմագամ Իպրահիմաղան, Սիւրալոյ Հասան պէյը և Իւզպաշը Սուստաֆա աղան ։ Այս ամեն յանցուորները խիստ զգուշութեամբ բանտը պահուած են ։

«Ատալիայի կառավարիչ Հիւսէին փաշային յանցանքը հաստատուելով, այսինքն կեղծ թղթ թաղարմ (գայմէ) շինելը ապացուցուելով, արդարութեան բարձրագոյն ատենը դատապարտեց զինքը որ 15 տարի բանտը մնայ և մշտնջենաւոր կերպիւ կորսնցընէ իւր պատուանունները և իւր քաղաքական իրաւունքները ։

«Ֆիթ պէյը, որ կայսերական գործակալի պաշտօնիւ Սուրալիա գտնուէր, անցեալ շաբթու վերադարձաւ ի կոստանդնուպոլս ։

«Բոսթաքի Բեգորօքլիո անուն յոյն վաճառականը, որ Վալարիա կընտէր և կերելի թէ ժամանակէ մը ի վեր փրկելու դուռնակին վրայ զոյ մը աւելցնելով շատերը խաբէր է, անցեալ շաբթու անէ ի վեր անեղի ոյթ եղած է ։

«Կրտէն թէ քանի մը միլիոն զիւ այս նենգաւոր կերպիւ յափշտակեալ է հասարակութենէն ։

«Վարդիայէն հասած պարգաւաւորները, որոց յանձնուած է Գէքսանդր Բուցային հոս փոտարութեան հրամանագիրը խնդրել Բարձրագոյն Ղրանէն, պիտի սպասեն ի կոստանդնուպոլս մինչև որ Փարիզի խորհրդակցութիւնը իւր որոշումը յայտնէ ի մասին վաւերութեան ընտրութեան յիշեալ հոստոտարին ։

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՐԵՐԱՏԵԼԵՐ

Չփաւնիւ, 6 Մարտ ։

Ղարնան պատուական օգէրը սկսան, և ամեն օր և մանաւանդ տօն ու կիրակի օրերը արք և կանայք պտղտեղու կըլլեն քիչ կամ շատ բաղամութեամբ ։ Բանդի քաղաքիս անդ որդու թիւնը և ապահովութիւնը խիստ բարձր վիճակի մէջ կըգտնուի այժմ, շնորհիւ մեր կուսակալ վսեմափայլ Քեամիլ փաշային ։

«Նիցեալ շաբթու երիտասարդ հայ մը ի գլխաւոր սիրոյ յուսահատեալ, ինքընքը թու նաւորեց ։ բայց թոյնը աղգեցութիւն չընելով, դանակով ինքընքը վիրաւորեց և մեռաւ ։

«Հռիփսիմեանց վարժարանը կընամբ ըսել թէ կատարեալ բարեկարգութե մէջ կըգտնուի այժմ, ու բարեջան փութոյ և ուսումնասիրութեան ոգին կըտրի ամեն աշակերտուհեաց վրայ ։ որոց թիւը 150 հոգին անցաւ ։ Վարդիբէն դաստոյթիւնը, որ մօտ օրերս հաստատուեցաւ, յաջողութեամբ յառաջ կըբխայ ։ և օրիորդաց այս պատուական լեզուին համար ունեցած համակրութիւնը և յօժարամտութիւնը նշանակութեան արժանի է ։ Սեմ և պղպիկ 50ի չափ օրիորդ կան այժմ որ գաղղիբէն կըսովորին ։ Եւ եթէ յարատեւ ելու ըլլան իրենց այժմեան բարեկամները ջանքին և եռանդեան մէջ, տարակոյս չկայ թէ քիչ ժամանակուան մէջ պիտի սկսին գիւրդութեամբ խօսելու զգաղղիբէնը ։

«Օսմանեան Գրամանցը, ամեն ծախքը կըլլէ ետեւ, հարուրին 14 շահ պիտի բաժնէ իւր բաժանորդացը անցեալ ամին համար ։ Յայտնի է որ Օսմանեան Գրամանցին իւրաքանչիւր բաժնորդութեան արժէքը 20 լիւա սթէրլին է, բայց այժմ 22½ լիւա սթէրլինի ծախու աւելցնելու կըգտնուին ։

«Ես օրերս ձեռքերնիս անցաւ գաղղիբէնէ թարգմանեալ փոքրիկ տետրակ մը, որուն վերջին է, Ռիշի խորհրդածրոյթին լիւրագրագիր Կոնստան Գլաւ ։ Շուտով մը աչքէ անցուցինք այս տետրակը ։ որ թէպէտեւ համառօտ յոյժ օտար խիստ օգտակար խրատներ և պատուական տեղեկութիւններ կըպարունակէ, թէ ուսուցչաց համար և թէ աշակերտաց ծնողաց համար ։ Աստի խնդակից և շնորհակալ կըլլամք այս գործին թարգմանիչ Մամուրեան յարգոյ պարոն Ղուկասին որ տեսուչ և գաւառու է ի Սեւրոպեան վարժարանի Օմիւռնիոյ, և կըյորդըրեմք զինքը որ յիշեալ խորհրդածրութեանց մնացեալ յօդուածներն ալ թարգմանէ յօդուած հասարակութեան ազգիս ։

«Այս առտու սրտառուէ հանգէս մը կատարուեցաւ սուրբ Սեւրոպեան վարժարանին մէջ ի յիշատակ տարեկարգի մահուան հանգուցեալ տեսուչ Նիգրէաս Փափաղեան բարձրագրիւն յառաջդէմ աշակերտները՝ ըստ օրինակի նախընթաց ամաց, այս տարի ալ, տարակի պարագայիս յարմար ձուռեր և ոտանաւորներ կարգացին ի նշան երախտագիտութեան ։

«Դրեկ հրէից թաղը յոյն մը դանակով զարկաւ ու սպաննեց գաղղիացի մը ։ Մարգասպան յոյն իսկոյն բռնուեցաւ ։

ԱՌԻՔՏՐԱԿԱՆ ԵՐԵՐԱՏԵԼԵՐ

Չփաւնիւ, 6 Մարտ ։

Միլիոն վերջին վաճառումը 198 զիւն եղաւ չէքին ։ Բաւական տորոն վաճառեցաւ այս շաբթու ի գին 238-260ի կենդինարը ըստտեսակին ։ Նիզդիոյ տեսակ փալամուտին գինը՝ 80-90 զիւն է ։ Իսկ թրքեստու տեսակինը՝ 115-135 ։ Լուսուած բուրգը 460-545ի կըմալուի կենդինարը ։ Բամպակին այսօրուան արժէքը՝ 298-305 զիւն է ։

ՔԱՆԱՔԱՆ ԵՐԵՐԱՏԵԼԵՐ

ՆՈՐԱՏՈՒ ՄԱՏԵԱՆԻ

ԵՐԵՐԱՏԵԼԵՐ

ՍԻՐԱԿԱՅ

Թարգմանայ ի գաղղիբէն

Յարգոյ Ղ. Վարե գին ի. Չարաւստեան ։

Տղաւ ի կոստանդնուպոլս

Ի տպարանի տեսուչ Յօհաննէս Միւհեմետեան 1858 ։

Այս բարդական սիրով-պէրը հաճաք աշխարհաբար և գրագրութիւն լիւրագրագիր Կոնստան Գլաւ ։ որպէսզի ընդհանուր Հայոց ազգին Գիտելիան ըլլայ ։ Տղաւ լիւրագրագիր է ։

Կըլլա՞մաք ի կոստանդնուպոլսոյ գլխաւոր գրաւաճառացի Կոնստան Գլաւ 20 զիւն զիւն հապը ։

ԿԵՆՍՏԱՆԴՆՈՒԹԻՒՆ

Ռոբէն Լիբէրտ (3) ։ Փափաղեան հանգուցիւր Բարձրագրիւն վարժարանի, Եւ ներքին վերաւորի Ս. Սեւրոպեան վարժարանին ։

Տղաւ ի կոստանդնուպոլս

Ի տպարանի տեսուչ Յարեթիւն Փափաղեանի 1859 ։

Կըլլա՞մաք ի կոստանդնուպոլսոյ գլխաւոր գրաւաճառացի Կոնստան Գլաւ 3 զիւն զիւն հապը ։

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

Գիտելիան Թոմայի Հոլոմէն ։

Որոց առանձնաշնորհութիւն տուեալ է ամեն կառավարութիւններէն և աշխարհիս բոլոր մասանց մէջ այս գեղահատից օգտակարութիւնը ծանուցեալ ըլլալով, ամենեւն համբաւաւոր բըմիշկները սահմանած և պատուիրած են անոնց գործածութիւնը ։

Այս հոգեկանոր զեղահատեղը խիստ օգտակար են արիւնը մարքելու, տկար կամ տկարացեալ կազմուածքը մարմնի գործունէութիւնը և բժշկելու ամեն կերպ հիւսնապոլսութիւնները որ և իրեւ պատճառ, ծագած ըլլան ։ Այս գեղահատից ներդրութեան թիւնը կը հետազօտէ արտիս սեւմերը ուր որ կըգտնուէն առանց սաստիկ ծգիւտամ և ներդրութիւն մը պատճառեալ հիւսնապոլսին գրեթէ հրաշալի աղգեցութիւնը յառաջ կըբերէ ։ որոց հաւատ ընծայելը դժուար պիտի ըլլար, եթէ փորձը վկայելու չըլլար մեզ ։

Հոլոմէն բժշկին դիւանը, որ Լոնտօնի իւր կենդանական տանը մէջ է, խիստ բազմաթիւ վնասակարներ կըպարունակէ, որոց վաւերականութիւնը ամենեւին տարակոյս չծգէր այս գեղահատից անսխալութեանը վրայ ։ Ամեն օր, ամեն վայրկեան գոլաբանական վկայութիւններ կըյուրաքանչիւր աշխարհիս բոլոր կողմերէն և ամեն լեզուօր և այս բանը միայն բաւական էր համոզելու ամենեւն գիտահասաւատ և կասկածոտ անձինքը ։

Խիստ համբաւաւոր բժշկիները և Եւրոպայի բժշկական ընկերութեանց երեւելի ժողովները կըպատուիրեն իրենց հիւսնապոլս գործածութիւնը յիշեալ գեղահատից, հաւատով ըլլալով ներքին համոզմամբ թէ անհնար է գտնուի ուրիշ գեղ մը որ ամէն աւելի ընդհանուր, աւելի ապահով և աւելի ազդու ըլլայ, մասնաւոր այս կիմային ներքեւ ուր հիւսնապոլսութիւնները կընեղապանան այնպիսի ուժով և գործունէութեամբ որ մահը շատ անգամ հիւսնապոլսեան առջև նշաններու ետեւի կողայ չուտով, և անօգուտ կըլլէ ուրիշ գեղաց աղգեցութիւնները, որոնք աւելի դանդաղ են ի ներքինութեան իւրեանց ։

Այս գեղահատեղը յատկապէս խիստ օգտակար են վսեմ յետադայ հիւսնապոլսեանց ։

Ընդհատական ջերմք (Ֆիւլի Եւ Նիզդիոյ վրայ) ։ Ընդհատական լուծիւն (ասթմա) ։ Մաղձային ջերմք (Ֆիւլի Եւ Նիզդի) ։ Եւ ի Նոր Եւրոպ Մայիսին Լէն թաղը թիւ 80 ։ Իսկ ուրիշ երկրները, իւր գործակալաց քով կըգտնուին ։ ուր ուսումնները հետեւեալներն են ։ Իգլիկ Իւրաք Եւ Նիզդի, Կ. Պոլսի Ս. Սեւրոպ և Փ. Տեղաւորաւ, Կըլապոլսի Փ. Բեկրիկ, Իսթանբուլի Կըլապոլսի, Բոսնի կըլլին Տ. Սթիւքովը, Սթիւքով Սթիւք, Պոլսի Եւ Նիզդի Կըլապոլս ։

Խմբագիր-տեղ լրագրոյ ։

Գլխաւոր ։ Պալապարտեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԴԱՆՈՒՄՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ